

Mandela, autobiog

Qui el 1948 mantinguerà l'esperança o la il·lusió que el National Party no seria capaç d'aplicar el projecte de segregació racial, ben aviat es va haver de desdir. L'amenaça de posar els negres al seu lloc no era naturalment frívola. Més enllà de la llei de supressió del comunisme, dues lleis aprovades en 1950 van constituir les pedres angulars de l'*apartheid*: la llei sobre el cadastre de la població i la llei sobre àrees tribals. La llei sobre el cadastre de població oficialment autoritzava el Govern a classificar tots els sud-africans prenent com a base la raça. Si ja no ho era, la raça esdevé l'element al voltant del qual girava la societat sud-africana. Els criteris insensats i arbitraris que distingien els negres dels mestissos o els mestissos dels blancs a l'últim van produir sovint situacions grotesques, en les quals els membres d'una mateixa família eren classificats de manera diferent segons tingueren un color de carn més o menys blanca.

La llei sobre les àrees tribals era el fonament de l'*apartheid* residencial. Segons les seues normes, cada grup racial podia posseir terrenys, ocupar béns immobles i establir comerços, però solament podia fer-ho a l'àrea que s'havia destinat per a aquest motiu. Des del moment de la seua aprovació els indis podien viure exclusivament a l'àrea índia, els africans a l'africana, i els mestissos a l'assignada als mestissos. Quan els blancs desitjaven les terres o les cases dels altres grups no havien de fer altra cosa més que declarar aquella zona reservada als blancs. La llei sobre les àrees tribals marca l'inici del període dels trasllats forçats, quan les comunitats, els centres i els pobles africans, situats a l'àrea de nova pertinença dels blancs, van ser transferits a la força perquè els propietaris blancs no volien per veïns els africans, o volien senzillament apoderar-se de les seues terres.

L'any vinent el Govern va aprovar dues noves lleis que atacaven directament els drets dels mestissos i dels africans. La llei sobre la representació electoral separada tractava de transferir els mestissos de Ciutat del Cap a una llista electoral independent, privant-los dels drets constitucionals de què els mestissos havien gaudit des de feia cent anys. La llei sobre l'autoritat bantu abolia el Consell representatiu dels indígenes, única instància representativa directa dels africans a escala nacional, i era substituït per un sistema jeràrquic de caps tribals nomenat pel Govern. El projecte consistia a restituir el poder als caps de les ètnies tradicionals, en gran part conservadors, a fi de perpetuar les diferències

Vint-i-set anys de presó a la Sud-àfrica racista. Tota una vida lluitant perquè la idea que negres i blancs són iguals fóra una realitat. És la història d'un gran líder d'aquest segle. Narrada per ell mateix en un llibre que l'editorial italiana Feltrinelli ha decidit publicar. EL TEMPS n'anticipa dos capítols en exclusiva per al nostre país. Heus-ne ací el primer lliurament.

ètniques que començaven a desaparèixer. Ambdues lleis feien comprendre aparentment quins eren els principis que havien inspirat el Govern, el qual intentava mostrar que defensava justament allò que en realitat intentava fer desaparèixer. Una llei que privava la gent dels seus drets era descrita invariablement com una llei que els restituïa els seus drets.

Per març de 1951 els mestissos es van rebellar contra la llei sobre la representació electoral separada, organitzant una impressionant manifestació a Ciutat del Cap; i per l'abril van convocar una vaga que va tenir tancats el comerç i les escoles. Va ser en el context d'aquest impuls activista per part dels indis, dels mestissos i dels africans que Walter Sisulu va presentar per primera vegada la idea d'una campanya nacional de desobediència civil. En una reunió restringida, Walter va esbossar un pla segons el qual alguns voluntaris, escollits a l'interior de tots els grups, deliberadament haurien de desafiar l'arrest transgredint certes lleis.

El 31 de maig de 1952 els executius de l'ANC i del

rafia d'un heroi (I)

SAIC (Congrés Indi Sud-africà) es van trobar a Port Elizabeth i van anunciar que la campanya de transgressió hauria de començar el dia 26 de juny en l'aniversari del dia nacional de protesta. A més va ser instituït un comitè d'acció nacional que tindria el deure de dirigir la campanya, i una comissió nacional per al reclutament i l'ensinistrament dels voluntaris. Jo vaig ser nomenat responsable dels voluntaris i president d'ambdós organismes.

Durant la reunió també es va tractar de decidir si la campanya hauria de seguir els principis de Gandhi de la no-violència, una no-violència que aspirava a la victòria per mitjà de la conversió. Alguns defensaven la no-violència sobre la base de motius purament ètics, declarant-la moralment superior a qualsevulla altra forma de lluita. Aquesta idea va ser sostinguda amb força per Manilal Gandhi, fill de Mahatma i director del diari *Indian Opinion*, que era un membre qualificat del SAIC. Gandhi, que amb la seua figura dòcil semblava l'encarnació de la no-violència, va insistir sobre el fet que la campanya havia de respectar les pautes que el seu pare va seguir a l'Índia.

Com Gandhi, 'ma non troppo'. Altres considera-
v e n

"Els criteris insensats i arbitraris que distingien els negres dels mestissos o els mestissos dels blancs a l'últim van produir sovint situacions grotesques, en les quals els membres d'una mateixa família eren classificats de manera diferent segons tingueren un color de carn més o menys blanca."

que havíem d'afrontar el problema no des del punt de vista dels principis, sinó de la tàctica, i que el mètode a utilitzar havia de ser dictat per les circumstàncies. Si un determinat mètode o tàctica ens permetia vèncer l'enemic, no hauríem de dubtar a adoptar-lo. En aquest cas, l'estat era molt més poderós que nosaltres, i qualsevol temptativa consistent a emprar la força hauria estat inexorablement trepitjada. Això feia de la no-violència més aviat una necessitat pràctica i no una decisió. Jo em trobava prop d'aquesta posició, però a més pensava que la no-violència, en el model de Gandhi, no era un mètode inviolable, sinó una tàctica per fer servir segons les exigències del moment. Com deia Gandhi, a vegades el principi no havia de ser aplicat entenent que les circumstàncies l'haurien pogut consagrar a la derrota. Al meu parer el principi de la no-violència hauria de ser aplicat en la mesura que se'n demostrara l'eficàcia. Aquesta posició preval avui.

El comitè general va aprovar unànimement un programa flexible de no-col·laboració i no-violència. La desobediència s'hauria articulada en dues fases. En la primera, un petit nombre de voluntaris ben ensinistrats hauria infringit determinades lleis en algunes àrees concretes de la ciutat. Haurien entrat sense permís a la zona prohibida, haurien usat serveis reservats als blancs, per exemple els lavabos, departaments ferroviaris, sales d'espera. Deliberadament haurien romàs al carrer el vespre després del toc de queda. Cada grup hauria d'afrontar la seua responsabilitat, que comportava el deure d'informar per davant la policia de l'acte de desobediència, de manera que l'arrest poguera ser efectuat sense crear un desordre excessiu. La segona fase era concebuda com a transgressions en massa, acompanyada de vagues i sabotatges a tot el territori nacional.

Al tren dels blancs.

El 22 de juny, abans de la inauguració de la

campanya de transgressió, va ser convocat a Durban un dia dels voluntaris. El cap Luthuli, president de la secció del Natal de l'ANC i el doctor Mority Naicker, president del Natal Indian Congress, van prendre la paraula manifestant la seua adhesió a la campanya. Jo havia arribat en cotxe el dia d'abans i era l'orador principal d'aquest acte. Vaig parlar a una multitud de quasi deu mil persones, els vaig dir que la campanya de transgressió havia de ser l'acció més extraordinària que les masses oprimites de Sud-àfrica havien emprès fins aquell moment. No havia tingut mai un auditori així de multitudinari, i vaig trobar aquesta experiència estimulante. No és possible parlar a una massa de persones com si et dirigires a un grup de vint. De tota manera sempre tractava de posar la mateixa cura, tant quan explicava les qüestions a un gran públic com quan em dirigia a un públic minoritari. En aquella ocasió vaig dir a les persones reunides que havien estat protagonistes de la història, que havien cridat l'atenció mundial sobre la política racista de Sud-àfrica; i vaig posar esment sobretot en el fet que la unitat entre africans, indis i mestissos a Sud-àfrica s'havia convertit en una realitat.

El dia 26 de juny, en tot el país, aquells que van desafiar les lleis van actuar amb coratge, entusiasme i sentit de la història. La campanya va començar de bon matí a Port Elizabeth, on trenta-tres voluntaris, guiats per Raymond Mhlaba, van entrar en una estació ferroviària passant per l'entrada reservada als blancs i, consegüentment, van ser arrestats. Cantaven cançons de lluita i els amics i parents els seguïen amb aclamacions. Al crit dels voluntaris la multitud responia amb el mateix crit: "Mayibuye Afrika!" ("Que l'Àfrica retorne!").

La presó, un costum adequat. El dia 26, de bon matí, vaig anar a l'oficina de l'ANC per enllestir els últims detalls. L'acció dels voluntaris del Transvaal estava prevista per al migdia en una *township* (ciutat residencial per a blancs) veïna a Boksburg, a la perifèria oriental de Johannesburg. Guiats pel reverend N. B. Tantsi els voluntaris havien de desafiar l'arrest entrant en el *township* sense permís. El reverend Tantsi era un home ja gran, ministre de l'església metodista episcopal africana, i president substitut de la secció del Transvaal de l'ANC.

Havia avançat ja el matí i esperava que el reverend Tantsi arribara de Pretòria quan vaig rebre una telefonada seua. Amb veu pesarosa em va dir que per raons de salut el metge li havia aconsellat que no participara en l'acció de fer-se arrestar. Li vam assegurar que faríem tot el que es poguera perquè estiguera ben cobert i que de tota manera es tractava de passar una

sola nit a la presó, però no va haver manera de convèncer-lo. Va ser una vertadera llàstima, perquè el reverend Tantsi era una figura eminent i havia estat escollit expressament per demostrar a l'autoritat que no érem sols un grup d'amotinats.

El reverend Tantsi, el vam substituir ràpidament per un altre personatge molt venerat també: Nana Sita, president del Congrés Indi del Transvaal, que havia pagat un mes de presó per resistència passiva durant la campanya de protesta de 1946. Tot i l'edat avançada i l'artritis que l'afligia, Sita era un combatent i va acceptar passar a ser el cap dels voluntaris.

A la vesprada, mentre ens preparàvem per anar a Boksburg, em vaig adonar que el secretari de la secció Transvaal de l'ANC havia desaparegut i no aconseguíem trobar-lo enlloc. Aquesta era la persona encarregada d'acompanyar Nana Sita a Boksburg, i hi va haver un altre moment de crisi. En aquell moment em vaig dirigir a Walter i li vaig dir que havia de

ser ell qui havia de substituir-lo. Era la nostra primera acció important en el Transvaal, i era necessari que figures de relleu anaren a guiar els voluntaris, altrament hauria semblat que els caps es protegien al cobert mentre la massa afrontava el càstig. Encara que ell era un dels organitzadors i la seua inter-

venció estava prevista per a un altre moment, Walter va acceptar ràpidament. Estava preocupat sobretot pel fet que portava un vestit de jaqueta i pantalons, indumentària poc adequada per anar a la presó, però prompte vam aconseguir procurar-li alguna roba vella.

Després vam partir cap a Boksburg, on Yusuf Cachalia i jo havíem de lliurar una carta al magistrat en la qual l'advertíem que aquell mateix dia cinquanta dels nostres voluntaris havien d'entrar sense permís a la *township* africana de la seua zona. Quan vam arribar a l'oficina del magistrat ens vam trobar amb un nombrós grup de periodistes i fotògrafs. Mentre lliuràvem la carta al magistrat, els fotògrafs entraren en acció. Tapant-se la cara per no ser fotografiat, el magistrat ens va convidar al seu estudi per discutir en privat la qüestió. Era un home raonable, i va dir que la seua oficina era sempre oberta per a nosaltres, però que una publicitat excessiva no hauria fet sinó empitjorar les coses.

Des de l'oficina del magistrat vam anar directament a la *township*, on la manifestació anava desenvolupant-se. A mitja milla de distància se

Nelson Mandela i Frederik De Klerk van ser els artífexs de la fi de l'apartheid. Després de sofrir quasi trenta anys de captiveri, Mandela ha acabat essent el president democràticament elegit per la majoria dels ciutadans sud-africans.

sentia cantar els nostres voluntaris i la multitud de simpatitzants llançaven crits d'encoratjament. Quan vam arribar al lloc, vam trobar les altes tanques de la *township* barrades i els manifestants que esperaven pacientment a l'exterior intentant d'entrar-hi. Entre africans i indis n'eren en total cinquanta-dos voluntaris acompanyats de bastants centenars d'espectadors entusiastes i d'una multitud de periodistes. Walter estava al front de les manifestacions; la seua presència testimoniava que anàvem de debò. Però l'ànima de la protesta era Nana Sita, que malgrat la seua artritis, conduïa els voluntaris amb un humor òptim, distribuint-los paquets sobre l'esquena i alimentant la seua confiança amb l'exemple.

Un arrest prematur. Durant la primera hora res no es movia. La policia estava insòlita-ment controlada i el seu comportament ens deixava perplexos. Era potser una estratègia per debilitar els voluntaris? O esperaven que se n'anaren els periodistes per aniquilar-nos amb l'ajuda de l'obscuritat? O, tant de bo!, afrontaven el dilema que arrestant-nos –com era presumible en una situació normal– haurien produït exactament el resultat que volíem? Però precisament mentre ens fèiem aquestes preguntes la situació va canviar d'improvís. La policia va fer obrir les tanques. Tot seguit els voluntaris es van precipitar cap a dins, infringint d'aquesta manera la llei. Un oficial va fer sonar el xiulet: uns segons després els policies rodejaren els voluntaris i començaren a arrestar-los. La campanya seguia el seu curs. Tots els qui havien participat en la demostració van ser traslladats a la comissaria de policia més pròxima, on van ser degudament denunciats.

Aquella mateixa vesprada els líders del comitè d'acció, entre els quals estàvem Oliver Tambo, Yusuf Cachalia i jo, vam participar en una reunió per discutir els esdeveniments del dia i traçar els plans per a la setmana propera. El lloc on se celebrava l'encontre era prop de la zona on el segon grup de transgressors, guiat per Flag Boshielo, secretari de la secció centre de l'ANC, desafiava l'arrest. Poc després de les onze els vam trobar que anaven tots junts pel carrer; el toc de queda entrava en vigor a les onze, i per quedar-se al carrer els africans necessitaven un permís.

Yusuf i jo vam eixir de la reunió a mitjanit. Em trobava molt cansat, i ni tan sols pensava ja en la protesta: només aconseguia pensar en un plat calent i poder dormir tranquil·lament. En aquell moment un agent de policia es va acostar cap a nosaltres. Era evident que no protagonitzàvem cap protesta, ja que sols volíem tornar a casa. "Eh no, Mandela –va cridar l'agent de policia–, tu no t'escapes". Amb la llanterna de butxaca va indicar el cel·lular aparcat prop de nosaltres i ens va ordenar: "Al

Majoral, detingut, president

18 de juliol de 1918. Nelson Mandela naix a Mbhashe al districte de l'Umtata, al Transkei; pertany a una noble família Thembu de la gent Amakhosa. Els seus pares li posen per nom Rolihlahla, que significa "promotor de desordres". Ell és majoral, però el cap de la tribu li projecta un futur important i l'envia a estudiar lleis, primer al col·legi de Healdtown i després a Fort Hare, a la província oriental del Cap. El 1936 Mandela es troba amb Oliver Tambo.

1941. Mandela es trasllada a Alexandra –un gueto negre de Johannesburg– per treballar en un estudi d'un advocat blanc. Aquí coneix Walter Sisulu, que es converteix per a ell en un segon pare. Walter Sisulu l'ajuda a estudiar lleis a la universitat i el convenç per tal que s'afilie a l'ANC.

1948. El Partit Nacionalista dels *afrikaaner* arriba al poder i en els anys següents aprova la Llei de l'*apartheid* d'estat. Mandela és empresonat per primera vegada el 1952, l'any en què guia la gran manifestació nacional de transgressió; l'acusen de ser comunista. En 1955 realitza una fusió entre tots els moviments polítics anti-*apartheid* que es concreta en la Carta de la Llibertat. El 14 de juny de 1958 es casa amb Winnie.

Març de 1960. Durant una manifestació contra les targetes de control obligatòries imposades als ciutadans de color per a circular pel país, la policia de Pretòria assassina 69 manifestants a Sharpeville. Mandela llavors decideix abandonar la no-violència. Ja en la clandestinitat, contribueix a fundar l'Umkhonto we Sizwe, el braç armat de l'ANC.

5 d'agost de 1962. Disfressat de xofer i viatjant amb el nom fals de David Motsamai, Mandela es posa a conduir pels carrers de Durban. La policia el para dues hores després d'haver eixit i l'arresta. El procés se celebra a Pretòria i Mandela parla durant 70 minuts dels seus ideals vestit amb les robes pròpies d'un noble Tembhu. És condemnat a tres anys.

24 de maig de 1963. És traslladat a la dura presó de Robben Island, una illa de Ciutat del Cap, on de procés en procés hi romandrà vint anys.

2 de febrer de 1990. El president Frederik De Klerk anuncia la legalització de l'ANC i l'alliberament definitiu de Mandela.

10 de desembre de 1993. L'Acadèmia de Suècia concedeix a Mandela i a De Klerk el premi Nobel de la Pau.

Abril de 1994. Del dia 23 al 30 es desenvolupen les primeres eleccions lliures de Sud-àfrica. Les guanya l'ANC guiat per Mandela. El 10 de maig pren possessió el primer parlament interracial de l'estat i Mandela n'és el president.

Sud-àfrica celebra la llibertat. El racisme ja no hi té lloc.

furgó". Vaig tenir temptacions d'explicar-li que jo era el qui havia de preparar la campanya dia a dia i que la meua desobediència i el meu arrest havia d'haver-se produït molt més tard, però açò naturalment hauria estat ridícul. Vaig assistir a l'arrest de Yusuf, que reia per la ironia que hi havia en tot el que ens succeïa; va ser confortant veure'l anar-se'n amb el somriure als llavis.

©L'Espresso-EL TEMPS
Traducció: Encarna Pasqual

(Lliurament del pròxim número: "Parlant amb l'enemic".)